

ihukommes. Ligeledes følger man med Glæde Udviklingen af Sagnene om ranede og sunkne Kirkeskatte, hvorved der bliver Lejlighed til ogsaa at henvise Fortællingen om Undergangen af Valdemar Atterdags Bytte fra Visbys Erobring til de uhjemlede Sagn¹⁾. Ogsaa modtager man med Paaskjønnelse den paaviste Anvendelse af Ordet „mild“ i andægtig Ihukommelse af voldeligt Omkomne²⁾. Et Spørgsmaal bliver det dog maaske, om ikke ogsaa Ordene „hellig“ og „sanctus“ hyppigere bør opfattes med en ligeledes noget lempet eller ændret Betydning.

Endog Aristides fik at føle, at udelt Ros i levende Live har sine Torne saa godt som nogen Rose. Prof. Daae bør da ogsaa mærke, at han lever blandt Mennesker; men f. Ex. beklage sig over, at man ikke har faaet en mere almindelig Oversigt over Helgendyrkelsen i den norske Kirke, vilde dog atter være alt for urimeligt, eftersom det er noget Andet, Forf. har tilstræbt, og noget Bedre, han har opnaaet. Derimod turde det være velgrundet at beklage Savnet af et Register til en Bog, der er udarbejdet og samlet med saa stor Omhu og Flid, og paa hvis Udstyrelse der fra Forlæggerens Side er vist en Rundhaandethed, der har prydet Bogen med 3 Lithografier af nogle højst interessante gamle Afbildninger.

Frederik Krarup.

L. Daae: Geistliges Kaldelse i den norske Kirke efter Reformationen. En historisk Afhandling. Christiania 1879 (o: 1878). 98 Sider.

Den norske Kirke har siden Reformationen i saa mange Maader delt Vilkaar med den danske, at det, naar Uligheden ikke bestemt foreligger eller paavises, i Almindelighed kan forudsættes, at Forholdene væsentlig vare de samme. Vel blev der ikke ligefrem givet den danske Kirkeordinans Lovskraft i

¹⁾ Daae S. 73 ff.

²⁾ S. 195, sml. Monumenta hist. Germ. vernacula lingva, II, 554².

Norge (1539), idet der nemlig her blev overdraget Superintendenterne en discretionær Myndighed til at ordne Forhold, hvorpaa Kirkeordinansens Bestemmelser ikke passede, dog under Forbehold af senere at søge kongelig Stadfæstelse paa de trufne Ordninger¹⁾; men i de fleste Ting kom dog Kirkeordinansen til Anvendelse, og da den norske Kirke i Christian IV's Tid (1607) endelig fik sin egen Ordinans, kom denne, som rimeligt var, kun til at adskille sig fra den danske i saadanne Punkter, hvor de stedlige norske Forhold absolut krævede Forandring; forøvrigt bestod Forskjellighederne kun i Optagelsen af enkelte Bestemmelser, som ved specielle Lovbud eller Kongebreve havde vundet Lovskraft siden Udstedelsen af den danske Kirkeordinans. Om Indførelsen af ny Principer i den kirkelige Lovgivning var der ikke Tale. Det samme gjælder ogsaa de senere Kirkelove for Norge, og da navnlig Norske Lovs 2den Bog (1687), — indtil Adskillelsen kom 1814, hvilken dog hidtil ikke har fremkaldt nogen gennemgribende Forskjel i de kirkelige Forholds Udvikling i de tvende Riger.

Med Hensyn til det Spørgsmaal, som ovennævnte Skrift omhandler, staar man i Norge netop paa samme Punkt som hos os. Den efter Enevældens Indførelse gjængse kongelige Besættelse af de gejstlige Embeder bestaar endnu der som her; men der har i begge Lande hævet sig Røster for Indførelsen af Menighedsvalg — altsaa en Tilbagevenden til Tilstanden før 1660, da Menighederne i begge Riger gennem Valgmænd havde en overvejende Indflydelse paa Præsteembedernes Besættelse. Forslagene i denne Retning have dog vakt Betænkelighed, og som et Udtryk for disse kan nærværende Skrift uden Tvivl nærmest betragtes, skjønt det ingenlunde er tendentiøst, men simpelt hen lægger de historiske Kjendsgjæringer til

¹⁾ Den danske Kirkeordinans, Bl. XCI. Faktisk blev det dog ikke saa meget Superintendenterne som Lensmændene eller disse to Embedsmænd i Forening, og i vigtigere Tilfælde særlige kongelige Kommissærer, der udstedte Forordninger (Rettebøder), som senere modtog kgl. Stadfæstelse. Dette gjælder saaledes Forordn. af 28. Maj 1584, der bl. a. netop angaar Præstevalget (Paus, Gl. kgl. Forordninger, S. 409—15).

Rette, og det saa klart og overskueligt, at enhver uden Vanskelighed selv kan fælde en Dom.

Afhandlingen, der er en øget Omarbejdelse af en Række Artikler i det norske „Lutherske Ugeskrift“ (1869—70), giver forøvrigt ikke Anledning til mange Bemærkninger, og det endda kun lidet væsentlige. Naar Forf. saaledes (S. 4) siger, at Overhøringen af de valgte Superintendenter kun omtales en eneste Gang i Danmark, da er det et vel stærkt Udtryk; thi foruden Niels Palladius omtales ogsaa Biskop Peder Thøgersen i Viborg 1571 udtrykkelig som examineret af Universitetets Professorer, og om flere andre bruges Udtryk, der tyde paa det samme¹⁾. S. 6 omtales Biskop Hans Reffs Resignation (1537), og der henvises til en Afskrift af dette Aktstykke; men Originalen findes, og den er tilmed for flere Aar siden trykt²⁾. Ved Omtalen af Provsteembedet (S. 11) savne vi Omtale af og Henvisning til de ret mærkelige Bestemmelser derom, som findes i den bergenske Biskop Anders Fos's Synodalia for 1584³⁾. Ligeledes burde vel ved Præstevalget den særlig norske Forordning af 28de Maj 1584 have været nævnt, da den regulerede dette Forhold. S. 15 omtaler Forf. Patronatsretten til Præstekald som meget hyppig i Danmark allerede ved Reformationens Tid. Den Gang var den i Virkeligheden dog kun sjælden; men senere — dog egentlig først i det 17de Aarhundrede — blev den ganske vist meget almindelig. S. 27 omtales i Noten en kgl. Forordning om Præstevalg af 23de Marts 1617, og under denne Datum findes rigtignok en saadan Forordning aftrykt hos Paus. Men det er dog en Fejltagelse, da Forordningen først er udstedt den 23de Marts 1620, som det kan ses af Originaltrykket og andre paalidelige Kilder⁴⁾. Naar Forf. S. 86 anfører den norske Kirkeordinanses Forbud, mod at

¹⁾ Se Rørdam, Kbhvns. Univ.-Hist., 1537—1621, II, 199.

²⁾ Se Rørdam, Historiske Kildeskrifter, I, 232—3.

³⁾ Nicolaysen, Norske Magasin, II, 93—4. Jvfr. Rørdam, Hist. Kildeskrifter, II, 548—9.

⁴⁾ Se Kirkehist. Saml., 3. R., II, 182—3. I Regesta diplom. hist. Dan., II, 1. vil man finde Forordningen anført baade under Nr. 5682 og under Nr. 5896.

Præsterne i trange Aar maatte „give deres fattige Kapellaner Forlov og faa dennem Høkrogen¹⁾ i Munden“, saa burde det sidste besynderlige Udtryk vel have været forklaret ved Henvisning til de Oplysninger, Prof. Sv. Grundtvig giver derom i sin Udgave af Peder Plades Visitatsbog, S. 191.

Som man vil se, vedrøre disse Smaabemærkninger dog ikke Hovedsagen. Af en Historiker af Professor Daaes Sagskundskab og Nøjagtighed kunde man vente, at alt væsentligt tilstrækkelig var taget i Agt, og denne Forventning vil ogsaa ved Læsningen findes stadfæstet. Selvfølgelig kunde der hist og her være gaaet mere i det enkelte; men til Hensigtens Opnaaelse er den Korthed, hvormed Forf. i det hele har fattet sig, vistnok den formaalstjenligste. Ogsaa for danske Læsere vil Afhandlingen, paa Grund af den ovenfor omtalte Lighed mellem norske og danske Forhold, befindes lærerig.

H. F. Rørdam.

A. L. J. Michelsen: Von vorchristlichen Cultusstätten in unserer Heimath. Eine antiquarische Mittheilung. Schleswig. 1878. 8vo.

Idet Tacitus i sin „Germania“ omtaler forskjellige af de nordlig boende germanske Folk, skriver han i det 40de Kapitel saaledes: „Saa findes der Reudigner, Avioner, Anglier, Variner, Eudoser, Suardoner og Nuithoner, værnede ved Floder og Skove. Hos hvert enkelt af disse Folk er der intet Mærkværdigt, men i Fælledsskab dyrke de Nerthus, det er Jorden som Moder, og tree, at denne antager sig Menneskenes Anliggender og drager om til Folkene. Paa en Ø i Oceanet findes der en hellig Lund og i den en indviet Vogn, som er tilhyllet i et Dække. At turde røre ved den forbeholdes en eneste Præst. Han mærker, naar Gudinden er tilstede i

---

¹⁾ Forf. skriver „Høkragen“ (Originalen har: Høkraagen).